УДК 378.015.31:305

НАПОВНЕННЯ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІН СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ ГЕНДЕРНОЮ ТЕМАТИКОЮ ЯК ОДНА ІЗ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Калько Ірина Василівна,
старший викладач
Державний заклад „Луганський державний медичний університет”

Постановка проблеми. Проблема вдосконалення процесу формування гендерної культури студентської молоді в якості одного із завдань дослідження визначає змістовне обґрунтування та наукову розробку педагогічних умов формування гендерної культури студентської молоді. Підвищити ефективність формування та удосконалити рівень сформованості гендерної культури сучасної студентської молоді можливо за рахунок розробки лише адекватних педагогічних умов.

Питання впровадження гендерного підходу в вищу освіту, зокрема формування в студентської молоді відповідного рівня гендерної культури, передбачає розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожного студента незалежно від статі, вивільнення мислення як викладачів так і студентської молоді від усталених гендерних стереотипів. Однак аналіз реальної практики сформованості гендерної культури сучасної за трьома встановленими критеріями (інформаційно-знаннєвим, особистісно-змістовим, практико-поведінковим) показав низький рівень майже за всіма визначеними критеріями та їх показниками.

Отже, можна стверджувати, що на даний момент існує протиріччя між потребою суспільства в впровадженні в навчально-виховний процес вищої школи гендерного компоненту (підходу) з одного боку, і вузівською підготовкою щодо формування гендерної культури з іншого.

Аналіз досліджень і публікацій. У межах вивчення проблеми дослідження важливе значення мають напрацювання, в яких одним із завдань наукової роботи є висвітлення педагогічних умов щодо гендерних проблем. Основну сукупність становлять кандидатські дисертації таких дослідників, як О. Болотської (змістова характеристика соціально-педагогічних умов гендерного виховання жінок-лідерів у діяльності громадських організацій та рухів), С. Гришак (розробка педагогічних умов підготовки майбутніх спеціалістів соціальної сфери до реалізації ідеї гендерної рівності в професійній діяльності), О. Луганцевої (розробка педагогічних умов професійної підготовки соціальних педагогів до роботи із сім’єю) та ін.

Разом із тим потребують значної наукової розробки та обґрунтування педагогічні умови формування гендерної культури студентської молоді в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін**.** Тому нами було обрано тему наукового дослідження: „Наповнення дисциплін соціально-гуманітарного циклу гендерною тематикою як одна із умов формування гендерної культури студентської молоді”.

Мета – обґрунтувати одну із педагогічних умов формування гендерної культури студентської молоді в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Розробку однієї із умов ми пов’язуємо з наповненням змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу гендерною тематикою, яка буде спрямована на формування в студентської молоді сучасних гендерних уявлень, в основу яких необхідно покласти вимір інтелектуальної, ціннісної та поведінкової сфери життєдіяльності в контексті гендерних проблем.

Перш за все, звернемося до визначення поняття „умова” та „педагогічна умова”. Умова – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлене), що робить можливим наявність речей, стану, процесу на відміну від причини, яка з необхідністю, неминучістю породжує що небудь (ідею, результат дії), і яке від основи є логічною умовою наслідку [7, с. 469]. У низці інших наукових видань умова трактується як обставина, від якої що-небудь залежить [5, с. 469]. Найголовнішою особливістю умови в контексті нашого дослідження є те, що зазначений феномен робить можливим наявність процесу, зокрема, спеціально організованого процесу формування гендерної культури студентської молоді.

Враховуючи те, що ми розглядаємо сукупність педагогічних умов, то під поняттям „педагогічні умови” формування гендерної культури студентської молоді в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін ми розумітимемо спеціально організовану сукупність педагогічних обставин, які будуть сприяти підвищенню ефективності формування гендерної культури студентської молоді в навчально-виховному процесі вивчення при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін [4, с. 111; 5 с. 427].

Процес освітньої підготовки студентів вищих навчальних закладів передбачає опрацювання змісту відповідних спеціальності навчальних дисциплін. Тому для висвітлення питання першої умови ми повинні враховувати як у науково-довідкових джерелах трактується поняття „навчальна дисципліна”. Навчальна дисципліна є самостійною галуззю, розділом якої-небудь науки [6, с. 167].

В нашій науковій розвідці базовою основою першої педагогічної умови є поняття „зміст навчальної дисципліни”. Як філософська категорія термін „зміст” розглядається як те, що наповнює форму та з чого вона здійснюється. Зміст поняття в протилежність об’єму є сукупністю його ознак [7, с. 422].

Отже, „зміст” – це перш за все єдність елементів цілого. Вивчення даного поняття „зміст” в нашому випадку стосується освітньої сфери життєдіяльності. Зміст освіти випливає із її основної функції – залучення молоді до загальнолюдських і національних цінностей. Змістом освіти є система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичні вміння, навички та способи діяльності, досвід творчої діяльності, світоглядні, моральні, естетичні ідеї та відповідні поведінки, якими повинен оволодіти студент у процесі навчання.

Тому зміст навчальної дисципліни з гендерних питань повинен містити систему понять про відповідні явища, закономірності, теорії, методи, моделі тощо із визначенням потрібного рівня сформованості в студентів певної сукупності умінь і навичок. Сукупність змістовних частин кожної теми програми складає загальний зміст навчальної дисципліни. Для вивчення кожної теми повинні бути відповідні методичні рекомендації, а також список рекомендованої основної та додаткової літератури [8, с. 383].

Щодо розробки першої педагогічної умови формування гендерної культури студентської молоді, то нам необхідно науково обґрунтувати зміст наповнення саме дисциплін соціально-гуманітарного циклу гендерною проблематикою.

Процес гендерної освіти та виховання студентської молоді передбачає: ознайомлення молоді з інституційними цінностями, нормами і правилами міжстатевого спілкування; формування адекватного розуміння дорослості: її змісту, істинних ознак, проявів і якостей; формування тілесної ідентичності, з якою тісно пов’язаний психосоматичний потенціал; розкриття особливостей жіночої і чоловічої психології, а також відмінностей поведінки представників різної статі; формування у підлітків і молоді правильного уявлення про взаємини статей, засновані на системі загальнолюдських і національних моральних цінностей [3, с. 174].

Вищезазначені завдання гендерної освіти та виховання студентської молоді ми будемо використовувати в цілях нашого наукового дослідження. Гендерна освіта та виховання характеризується тим, що враховує різні напрямки життєдіяльності, основу яких становлять декілька складових: національна, моральна, сімейна, фізична, правова, трудова, інтелектуальна [1, с. 192].

Для формування гендерної культури студентської молоді кожна вищезазначена складова повинна висвітлюватися в відповідній дисципліні вищого навчального закладу. До складу дисциплін соціально-гуманітарного циклу входять дисципліни (соціологія, психологія (вікова, соціальна і т. д.), педагогіка, культурологія, філософія, етика, історія, політологія, правознавство, економічна теорія, релігієзнавство, українська мова та ін.) в змісті яких можна найоптимальніше висвітлити найважливіші актуальні питання гендерної освіти та виховання.

Для проектування змісту матеріалу навчальних дисциплін щодо формування гендерної культури студентської молоді ми виділяємо три блоки необхідних гендерно-орієнтованих знань, які згруповані за трьома сферами життєдіяльності: інтелектуальною, ціннісною та поведінковою.

1. Інтелектуальна сфера життєдіяльності. Інтелект (в перекладі з латинської мови означає пізнання, розуміння, розум) – розумові здібності людини: здатність орієнтуватись в навколишньому середовищі, адекватно його відображати й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати. Структура інтелекту включає такі психічні процеси, як сприймання й запам'ятовування, мислення й мовлення та ін. [2, с. 146]. Блок гендерних знань інтелектуальної сфери життєдіяльності повинен містити: інформацію щодо основного понятійно-термінологічного апарату гендерних досліджень; знання з основних ідей гендерної теорії; нормативно-правову інформацію щодо гендерних взаємовідносин у суспільстві; матеріал щодо особливостей гендерної та статевої ідентичності особи.

2. Ціннісна сфера життєдіяльності. Цей блок повинен містити знання, спрямовані на формування системи ціннісних орієнтацій по відношенню до суспільства, інших людей, до самого себе. Під ціннісними орієнтаціями розуміється вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей. Ціннісні орієнтації формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті [2, с. 357]. У даний блок необхідно помістити знання щодо гендерної рівності, гендерних стереотипів, критичного самоаналізу, уявлень про міжособистісне спілкування та відносини між статями.

3. Поведінкова сфера життєдіяльності. Поведінка трактується як система взаємопов'язаних реакцій і дій людини у взаємодії з навколишнім середовищем. Поведінка людини є системою дій і вчинків, які мають моральне значення й підлягають моральній оцінці незалежно від того, з яких причин їх зроблено [2, с. 26]. Гендерно-орієнтовані знання цього блоку повинні включати: інформацію щодо специфіки відносин між статями у публічній та приватній сферах життя; знання особливостей міжособистісного спілкування та відносин між статями; інформацію щодо діяльності організацій гендерної спрямованості; знання щодо розвитку активізації особистісних ресурсів для вибору стратегії самовдосконалювання і самореалізації у гендерних відносинах.

Отже, саме вимір інтелектуальної, ціннісної та поведінкової сфер життєдіяльності лежить в основі змісту дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Вказуючи на міждисциплінарний характер змісту гендерної культури, В. Кравець виокремлює такі її складові, а саме: філософські знання щодо вивчення конструктивістських підходів про природу категорій „чоловіче" і „жіноче"; історичні знання щодо визначення особливостей розвитку жіночого руху, становлення інституцій задля забезпечення гендерної рівності; політичні знання щодо принципів міжнародної гендерної політики, повноважень відповідних державних і неурядових структур та особливостей їх взаємодії; економічні і соціологічні знання щодо диференціації статевих ролей на ринку праці, особливостей соціального захисту і безробіття; правові знання щодо міжнародних і національних документів із гендерної рівності та механізмів захисту прав людини; культурологічні знання щодо етнокультурних особливостей гендерної рівності своєї нації та інших народів, з урахуванням особливостей культури гендерних відносин; психологічні знання щодо особливостей гендерної соціалізації та поведінки представників різної біологічної статі, способів вирішення конфліктних ситуацій, форм взаємодії різних гендерів; педагогічні знання щодо способів урахування гендерних особливостей особистості в системі освіти тощо [3].

Зафіксований нами зміст формування гендерної культури студентської молоді може бути конкретизованим на рівні програм навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу, а також деталізованим на рівні навчального матеріалу в контексті гендерних проблем.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити такі висновки. Формування гендерної культури студентської молоді ми вбачаємо в плані розробки й упровадження в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів педагогічних умов. Нами сформульована й описана детальна теоретична розробка першої педагогічної умови формування гендерної культури студентської молоді. Це дасть нам можливість обґрунтовано з погляду педагогічної науки й практики в наступному науковому дослідженні здійснити обґрунтування двох інших педагогічних умов.

Резюме. У статті обґрунтовано педагогічну умову формування гендерної культури студентської молоді в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін. Встановлено, що підвищити ефективність формування та удосконалити рівень сформованості гендерної культури сучасної студентської молоді можливо за рахунок розробки однієї з педагогічних умов. Її ми формулюємо так: наповнення змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу гендерною тематикою, яка буде спрямована на формування в студентської молоді сучасних гендерних уявлень, в основу яких покладено вимір інтелектуальної, ціннісної та поведінкової сфери життєдіяльності в контексті гендерних проблем.
Ключові слова: гендер, гендерна культура, студентська молодь, педагогічна умова.

Резюме. В статье обосновано педагогическое условие формирования гендерной культуры студенческой молодежи в процессе изучения социально-гуманитарных дисциплин. Установлено, что повысить эффективность формирования и усовершенствовать уровень сформированности гендерной культуры современной студенческой молодежи возможно за счет разработки одного из педагогических условий. Ее мы формулируем так: наполнение содержания учебных дисциплин социально-гуманитарного цикла гендерной тематикой, которая будет направлена на формирование у студенческой молодежи современных гендерных представлений, в основу которых положено измерение интеллектуальной, ценностной и поведенческой сферы жизнедеятельности в контексте гендерных проблем.
Ключевые слова: гендер, гендерная культура, студенческая молодежь, педагогическое условие.

Summary. In the article pedagogical condition of students' gender culture is considered concerning the process of social and humanitarian disciplines studies. It is set, that it is possible to raise the effectiveness of formation and to perfect the level of modern students' gender culture formation due to development of one of the pedagogical terms. We formulate it this way: filling of the studying disciplines content with gender themes, which will be directed to formation among students of modern gender ideas, the basis of which is intellectual, axiological and behavioral aspects of life in the context of gender problems. For projecting the studying disciplines material concerning the formation of gender culture we fix three blocks of necessary gender-orientated knowledge, corresponding to three spheres of life: intellectual, axiological and behavioral. These spheres make a

background of the social and humanitarian sciences cycle. The fixed content of the students' gender culture formation can be objectified through the programs of social and humanitarian cycle studying disciplines and also be detailed on the level of studying material in the context of gender problems. **Keywords:** gender, gender culture, students, pedagogical condition.

Література

1. Воронина О. А. Гендер і культура // Женщина и социальная политика (Гендерный аспект) / О. А. Воронина, Т. А. Клименкова. – М., 1992. – С. 10 – 22.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

3. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.

4. Луганцева О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи із сім'єю: дис. … канд. пед. наук : 13.00.05 / Оксана Геннадіївна Луганцева. – Луганськ, 2011. – 374 с.

5. Ожегов С. И. Словарь русского язика / Под ред Н. Ю. Шведовой. – 18-е изд.– М.: Рус. Яз., 1987. – 797 с.

6. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений: Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., дополненное. – М.: ООО „А ТЕМП", 2006. – 944 с.

7. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 576 с.

8. Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. – К.: ПЦ „Фоліант", 2004. – 387 с.